

۲۰۲۰/۱۱/۲۸

شاه محمود محمود / جغرافیه

معرفی «دره سرسبز غوربند یا غوروند» در قاموس کبیر افغانستان

قاموس کبیر افغانستان، در کنار شرح و تسجیل لغات، تاریخ، معرفی شخصیت‌های فرهنگی، سیاسی و خدمتگزاران افغانستان، و بعضی مسایل دیگر به معرفی جغرافیای طبیعی و تاریخی کشور نیز می‌پردازد. و این بخش را تحت کتگوری جغرافیای افغانستان تسجیل و آنلین می‌سازد.

مقدمه

غوربند نام با مسمای است که همه با آن آشنا هستند. زادگاه بسا بزرگان غوربندی در تاریخ افغانستان با نقش‌های متفاوت آمدند و کارنامه‌های به جا گذاشتند که ثبت تاریخ است. اما بسا مطالب دیگر وجود دارد که یاد غوربند را به ما تداعی میکنند. از جمله؛ شوله غوربندی که یکی از غذا‌های شناخته شده و لذیذ هموطنان مان است که به عنوان هوسانه از برنج، ماش و قورمه گوشت و سایر ملحقات آن تهیه می‌کنند. شناخت داریم.

غوربند شامل دره طولانی است که بامیان را با پروان وصل میکند و همچنان قبل از آنکه راه سالنگ احداث شود از طریق غوربند به کوتل شبر؛ صفحات شمال با جنوب کشور اتصال پیدا میکرد. در سال ۱۳۵۴ هـ ش ۴۴ سال قبل که محصل صنف سوم دبیرتمنت تاریخ و جغرافیه بودم در یک سفر علمی با مجموع همصنفی‌ها به رهنمایی مرحوم پوهاند داکتر غلام عمر صالح استاد جغرافیه به این دره زیبا رفته بودیم. تمرکز مان بیشتر روی بقایای سنگواره‌ها و سیرتکامل و تغییرات دامنه هندوکش بود استاد در بخش‌های مختلف از سرویس پیاده میشد و برای ما توضیحات میدادند. این سفر تا چهاردهی غوربند ادامه یافت و پس از استراحت و صرف غذا دوباره مراجعت نمودیم. اما خاطرات کوتاهی غوربند همیشه در ذهنم بازتاب بزرگی داشته و ارزومندم روزی دوباره به این دیار سفر نمایم.

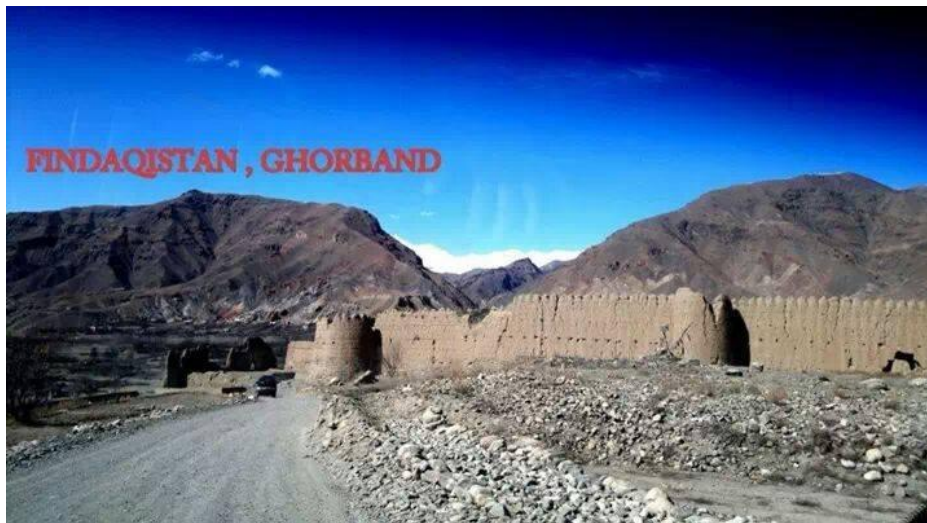

وجه تسمیه غوربند

در مورد دره غوربند کمتر خواننده و شنیده ایم. در قاموس‌های لغات و فرهنگنامه‌ها در این مورد چنین میخوانیم:

به صفحه قاموس کبیر افغانستان خوش آمدید

غوربند. [بَ] (اخ) نام بلده ای است در کوهستانات کابل، به چهارمنزلی شهر. اقسام میوه های سردسیری خوب دارد. و بجهت برودت چنار در آنجا سبز نشود، اهالی آن افغانه و فارسی زبانند. (از انجمن آرا) (آندراج). سلسله جبال نیز به همین نام در شمال کابل هست. اصطلاح غوروند در آثار و منابع جغرافیایی اسلامی به کرات آمده است. طبری یکی از آنهاست که غوروند را هنگام فتح فتوحات سرزمین های شرقی توسط عباسیان آورده است و می نگارد:

فضل پسر جیحی برمکی برای گسترش خلافت به سوی سرزمینهای شرقی، نخست ابراهیم بن جبریل بن بختیشوع، فرمانده محافظان و نگهبانان خود، را به تسخیر کابل فرستاد و سپس محمد مزاحم را به غوروند، قلعه ای مستحکم در جنوب غربی بلخ، گسیل کرد و پس از گشودن قلعه او را به حکومت بامیان گمارد. در تاریخ بیهقی از غوروند به عنوان نام محلی در حدود کابل ذکر میکند چنانچه: پس لشکر از راه دره زیرقان و غوروند بکشیدند و بیرون آمدند. البیرونی در تحقیق ماللهند از رودی به نام غوروند نام میبرد و می نگارد؛ غوروند؛ نام رودی است که از کوههایی در نزدیکی کابل سرچشمه میگیرد. اصطلاح نام غوربند در زمان بابری ها همچنان معمول بوده است چنانچه: میرزا کامران، پسر بابر که در حدود ۹۵۰ هـ ق در کابل حکومت می کرد، اداره امور شهرهای گُردیز، نَعْر، بُنگش، غوربند، ضحاک و بامیان را به بهرام واگذاشته بود.

بنابر بیان جهانگشای نادری ۲۸۰ سال قبل، نادر افشار در لشکرکشی به هند، هنگامیکه در شش فرسخی غزنین فرود آمد، (فرزندش) نصرالله میرزا را به تنبیه افغانه غوربند و بامیان فرستاد. او سرکشان را تنبیه کرد و به اطاعت واداشت

غوربند در تاریخ درمتون مختلف به نام های مختلف یعنی غوربند، سفورقند، غوروند یاد گردیده، و در تاریخ؛ شهری بنام هژده دره نیز ذکر شده است.

کلمه غوربند متشکل از دو جز است که یکی غورکه به معنی (گر) البته در زبان های میانه باختری (گر) به معنی کوه آمده است مثل شولگر، گردیز همچنان در پشتو غر به معنی کوه است مانند: سپین غر و امثال آن. احتمالاً بابر اولین کسی خواهد بود که غوربند را یکی از تومان (ولایت) های کابل نامبرده است که: دیگر تومان غوربند است در آن ولایت کوتل را بند میگویند به طرف غور از این کوتل میروند. غالباً از این جهت غوربند [کوتل غور] گفته اند سردره های او را هزاره ها منزل کرده اند. چند دهی دارد کم حاصل. جائیست میگویند در کوههای غوربند کان نقره و کان لاجورد میشود.

و در جای دیگر در ذکر راه های کابل مینویسد که: سه راه دیگر در غوربند است براه پروان نزدیک تر تا یکی کولی است. بدلیان و خنجان فرود می آید. راه دیگر کوتل شیرتو است در تابستان وقت کلانی آنها از این کوتل فرود آمده براه بامیان و سابقان میروند و در زمستان براه آب دره میروند. در زمستان تا چهار پنج ماه جمیع راه ها بسته میشود از راه شیرتو از این کوتل گذشته براه آب دره میروند.

د پانو شمیره: له ۲ تر ۴

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

غوربند در منابع تاریخی و جغرافیایی:

این دره بزرگ و سرسبز که دارای چهار ولسوالی (شنواری، سیاگرد غوربند، سرخ پارسا و شیخ علی) می باشد؛ تقریباً نصف ولایت پروان را از نظر مساحت و نفوس تشکیل میدهد. بنابراین قبل از آنکه وارد مبحث غوربند شویم از پروان بنویسیم:

نام پروان در منابع جغرافیایی قرون اولیه اسلامی، «فروان» و «بروان» ضبط شده است. ظاهراً نخستین بار یعقوبی در قرن سوم از شهر پروان (با ضبط بَرَوَان) و غوربند با ضبط (غُورَوْنْد) نام برده است. به نوشته وی، شهر پروان و شهرهای نزدیک آن، از جمله «بَنَجَهَار» و «غُورَوْنْد»، را مسلمانان به فرماندهی فضل بن یحیی بن خالد برمکی (۱۴۷ - ۱۹۳ هـ ق) در سال ۱۷۶ هـ ق گشودند همچنان اصطخری در نیمه اول قرن چهارم، در ذکر اقلیم خراسان و نواحی بلخ، به شهر «فروان» در «عمل» بامیان در نزدیکی شهرهای غزنه و بنجهیر اشاره کرده است. به نوشته او فاصله فروان تا عسکر بنجهیر (در شمال کابل) دو مرحله است و رود بنجهیر پس از عبور از جاریه به فروان می رسد در همین قرن، مؤلف حدودالعالم درباره نعمت و بازرگانی پروان مطالبی ذکر کرده و پروان را در هندوستان دانسته است. مقدسی در اواخر قرن چهارم، هردو ضبط «بروان» و «فروان» را به کار برده و آن را دور افتاده ترین شهر بزرگ (ناحیه بامیان) و دارای مسجد جامعی با رونق ذکر کرده است اما شهر قدیمی پروان (جبل السراج امروزه) در نزدیکی ملتقای دریا های غوربند و سالنگ بوده است. پروان ممکن است که محل باستانی اسکندریه قفقاز روزگار اسکندر یا اسکندریه - کاپیسا باشد. اسکندریه - کاپیسا در مسیر یکی از مهمترین جاده های هندوکش قرار داشت

دریای غوربند هدیه سرسبزی این دره:

در این منطقه نسبت کوهستانی، دریا های زیاد وجود دارد که عبارت انداز دریای فرنجل، دریای جوی دختر، دریای قمیچاق که یک بند برق نیز بالای آن اعمار گردیده است، دریای خیشگی، دریای وازغر، دریای فندقستان که همه اینها معاونین دریای عمومی غوربند میباشند. این دریا ها مربوط ولسوالی سیاگرد غوربند بوده و اکثر این دریا ها از کوه های هندوکش غربی منبع میگیرند دریا های غوربند از کوتل شیبیرمنبع گرفته به طرف شرق جریان پیدا میکند سه جوی بزرگ و یک کانال دولتی و صد ها شاخ جوی ویا جوی ها فرعی از آن جدا میشود که مازانه، فرنجل، قطار خاک، چهارده، جوی دختر، قول خول، قمیچاق، گمندی، فره گرد، دره خیشگی، فندقستان را آبیاری نموده دوباره به دریای عمومی غوربند میریزند و دریای غوربند به طرف شرق جریان پیدا میکند بالاخره در ولسوالی جبل السراج به دریای سالنگ وصل میشود. در حقیقت دریای غوربند؛ هدیه دره غوربند است که باعث سرسبزی این دره شده است.

د پانو شمیره: له ۳ تر ۴

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوئې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

قاموس کبير افغانستان

جغرافيه			
معلومات مكملة	معرفي مختصر	کنگوري	اسم يا کلمه
دره سرسبز خوربند يا خوروند	<p>خوربند نام با مسمای است که همه با آن آشنا هستند. زادگاه بسا بزرگان خوربندی در تاریخ افغانستان با نقش های متفاوت آمدند و کارنامه های به جا گذاشتند که ثبت تاریخ است.</p> <p>اما بسا مطالب دیگر وجود دارد که یاد خوربند را به ما تداومی میکنند. از جمله ؛ شوله خوربندی که یکی از غذا های شناخته شده و لذیذ هموطنان مان است که به عنوان هوسانه از برنج، مائش و فورمه گوشت و سایر ملحقات ان تهیه می کنند. شناخت داریم خوربند شامل دره طولانی است که بامیان را با پروان وصل میکند و همچنان قبل از آنکه راه سالنگ احداث شود از طریق خوربند به کوتل شیر؛ صفحات شمال با جنوب کشور اتصال پیدا میکرد.</p>	ولسوالی	ولسوالی خوربند

د پانو شمیره: له ۴ تر ۴

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په څیر و لولئ